

પડપંચી પંચ પટેલની વાર્તા

કલ્પના ઉપરથી

સર્વે સુજ્ઞાતી સુધારકોની ધ્યાનમાં
ઉપયોગી થવા સાર.

સ્ત્રી પ્રસિદ્ધ કરનાર.

શોભારામ હિંમતરામ જોશી.

રાયગઢ તાલુકો ઇડર મેદા.

અમદાવાદમાં

શ્રી ગુજરાત પ્રિન્ટીંગ પ્રેસ.

સંવત ૧૯૫૭

સને ૧૯૦૧

હિંમત. ૩૦-૧-૦

ગૂજરાત વિદ્યાપીઠ ગ્રંથાલય

[ગૂજરાતી કાપીરાશિદ વિભાગ]

અનુક્રમાંક ૧૩૯

વર્ગીક

પુસ્તકનું નામ પ્રપંચી પંચ પદ્મની વાર્તા

વિષય ૬ - ૨

અર્પણ પત્રિકા.

મેહેરબાન સાહેબ.

આપ અતી પ્રેમથી તંન મન ને ધનથી
જ્ઞાતી સુધારવા ત્રફ પુરતુ લક્ષ આપ્યા કરોછો.
તેથી આ એક અલ્પ ચીતાર ઘણે ખરે ઠેકાણે
થી જોવામાં આવતા કુંધારા માટે દર્શાવી આ-
પને આ પુસ્તક અર્પણ કરૂ છુ તો કૃપા કરી
સ્વીકારવા તસ્તી લેશો. અજ વિગ્રહિત.

લી. શેવક

શોભારામ હિંમતરામ જોશી

અમદાવાદ

શ્રીમદ્ ગોપીરાઈ-સંગ્રહ સાંચનારાએને વિનંતી. ૧૩૧

મારા સોખીલા યાત્રી સુધારકો હું વિનંતી કરું છું કે મારા જોવામાં કેટલીક ન્યાતોમાં આગેવાનોની કુચાલચલગતના લીધે ન્યાતોમાં દીનપ્રતીદીન સુધારાને બદલે કુધારો વધ્યાંજ જાય છે. હવે નેકનામદાર ખીટીશ રાજ્ય આપણા શીર ઉપર ગાજી રહ્યું છે, છતાં સુધારો નહીં ને કુધારો વધ્યાં જાય છે. આવું કોઈ પુછશે તો મારી અરજ એટલી છે કે કેટલાક જુના માણસો માધ્યાભીમાની અને કેળવણી લીધા શીવાયના જુના રીવાજને એવાનો જોરથી પકડી રહ્યા છે કે બીચારા નવી પ્રજાના માણસોના છોડ્યા-ઢોડી શરૂઆત નથી. વળી આપ મહેરબાન એવો પ્રશ્ન પુછશે કે શું-નવી પ્રજા સુધરી છે? તો સુધરી જ છે એમ હું દલીલ શકતો નથી. જુના માણસોમાં કેટલાક એવા દ્રઢ સદગુણ હોય છે કે-તે સદગુણોના લીધે દુર્ગુણ બહાર પડી આવતા નથી અને નવી પ્રજામાં કેટલાક એવા દુર્ગુણો હોય છે કે જેના લીધે સદગુણો બહાર પડી આવતા નથી. પણ જોને પક્ષમાંથી દુર્ગુણ જતાં સદગુણો હોય તો દીનપ્રતીદીન પડતી પામેલા વિભાગોમાં ચડતીનાં ચીન્હ જણાય-હું કેટલીક ન્યાતોમાં અનેક સુધારા થતાં કુધારાનો ક્ષય થએલો દેખી-તથા સાંભળી ધણોજ ખુશી થાઉં છું પણ કેટલીક ન્યાતોમાં દીન પ્રતીદીન-કુધારો-નવા યુવાનો-તમાકુ-ભાંગ-ગાંજો મૈથ્યા મોજ શોખને વધારી સુધારાને દુર રાખે છે વળી શકતી ઉપરાંત ન્યાત, વરા, કરવા, બાળસગ્ન, કન્યાવિક્રય, યાત્રી, દેવસ્થાન વિગરેનો પૈસો હરણ કરી શ્રીમંત થવું, કુસંપ ને બદેબાઈ કરવી વાગરે વાગરે દુર્ગુણો ધણી ધણી જગ્યાએ દ્રશ્યનીક જોવામાં આવવાથી સુધારો કે કુધારો થવો, તેતો ભવિષ્યના આધાર ઉપર છે જેમકે વિનાશકાળે વીપરીત બુદ્ધી, તેમ જો સારી બુદ્ધી ઉત્પન્ન થઈ તો જાણવું કે-ભવિષ્યમાં આવું ફળ કેવળ સારજ જીત્વન થશે પણ તેથી બિલકી બુદ્ધી પ્રવર્તમાન થઈ તો ધા-કે કેવળ નહારજ ફળ ઉત્પન્ન થયા શીવાય રહેશેજ નહીં. પણ

મારા મનની વિનંતી આપ સાહેબો આગળ બહેરાંતમાં મુકે માટે જીલ્લેટ ક્ષમા કરતાં ગ્રામી આપી નીધામાં લેશેજ.

લી. શેવક

શાહારામ હિંમતરામ જોશી.

પાત્રોની સમજૂતિ.

- ૧ વીરુશક—મસ્કરો.
- ૨ ગવરીનાથ—ઠગપુર નગરીનો બ્રાહ્મણ.
- ૩ મણી—તેની સ્ત્રી.
- ૪-૫ રાધામવરી—ચપળા—મણીની બેહેનપણીઓ.
- ૬ કુટેલદાસ—
- ૭ વીકાળદાસ—
- ૮ હાજીભાઈ—
- ૯ દગાશંકર—
- ૧૦ અનીતીદાસ—
- ૧૧ ટંટાશંકર—
- ૧૨ જુહાલાલ—
- ૧૩ કીકાભાઈ—
- ૧૪ શીતુરીશંકર—તે ગોર છે ન્યાતનો. ૧
- ૧૫ અમૃતલાલ—
- ૧૬ કેશવલાલ—
- ૧૭ લાભશંકર—
- ૧૮ દયાશંકર—
- ૧૯ આનંદરામ—
- ૨૦ સંજુરામ—
- ૨૧ સેવકરામ—
- ૨૨ જાકીશંકર—
- ૨૩ જુહીસાગર—એક સદગુણી ગ્રહસ્થ.
- ૨૪-૨૫ ગોપીનાથ-ગીરજો—ગવરીનાથના દીકરા.
- ૨૬-૨૭ હીરા-મોતી—ગવરીનાથની દીકરીઓ.
- ૨૮ ચોરશંકર—કુટેલદાસનો ભત્રીજો.
- ૨૯ લખાડીદાસ—કીકાભાઈનો દીકરો.
- ૩૦ જુભરીશંકર—ગોર શીતુરીશંકરનો દીકરો.

ન્યાતના આગેવાન મુખ્ય કુટેલદાસ તથા બીજા સાત તેમના મેન્બરો.

આ આઠ સુધારો (ફિળવણી) પામેલા સમસો.

શ્રીગણેશાયનમઃ

પડપંચી પંચ પટેલની વારતા.

એક ઠગપુર નગરીમાં સંવત ૯૫૧ ની સાલના અશાઃ શુદ્ધ ૧૫ સોમવારના રોજ પૂર્વ દીશાએ લાલરંગની છાયા વળી અને થોડીવારમાં સૂર્ય માહારાજએ સર્વ સૃષ્ટીને અમીનજરથી દર્શન આપ્યા. એટલે પવિત્ર માણસો નાહી ઘોષ સંધ્યા પૂજા કરી શીવાલયમાં શ્રી હૃદયેશ માહાદેવની પુજા કરવા અનેક પુજનની સામગ્રીઓ લેષ જવા લાગ્યા. અનેક સુંદરીઓ પોતાના પતીના ચરણ વદન કરી સ્નાન કરી સુખ વસ્ત્રાલંકાર પહેરી જળ ભરવા સરીતા, તથાવ, કુવા અન્ય અન્ય સ્થળે ટોળે ટોળાં મળી સરખી સાહેલીઓના સમાગમે અનેક પ્રકારના હાસ્યવિનોદ સુખ દુઃખની વાતો કરતી જવા આવવા લાગી. ફેટલીક કુબારજીઓ ટંટા કળ્યા કરવા સાંઝ મંડી ગઈ. ફેટલાક અધર્મીઓ અધર્મમાં ચીત ચલાવવા ચકચકીત થવા માંડ્યા. એવામાં કુવાને કાંઠે પાંછી ભરવા આવેલ સ્ત્રી ચપળા પોતાની સખી રાધાગવરી સાથે વાતો હાસ્યવિનોદની કરતાં કરતાં કહે છે કે હું બેહેન તું બાળે કેમ હર્ષમાં જણાતી નથી. તેમ તારી આંખો કેમ વાત કરતાં મીઝાઈ જાય છે, કેમ તારું શરીર સાંઝ ની કે શું ?

રાધાગવરી—બેહેન માં શરીર જરા લિજગરાની અસરથી જેવું થયું છે—મારા પાડોસમાં આપણી સખી મણીતો

સ્વામી મવરીનાથ બહુ દીવસથી માંદા હતા તેતો તું બાણે છે પણ હમણાં બે ચાર દહાડાથી મંદગી વધી પડી છે. ને હવે તો ધડી ત્યાર જોવા થઈ ગયા છે તેમને જોવા હું સાંજરે ગઈ તો મણી બે-હેન બહુ દીલગીરી જણાવતાં હોવાથી હું તેમને ધીરજ આપવા માટે બેઠી તે તેમને ખવડાવી પીવડાવી મોડી રાતની ઘેર આવવા-થી જરાક ઉગ્મગરાની અસર થઈ આવી છે.

અપળા—ઓહો હું પાંચમે દીવસ જોવા ગઈ ત્યારે તો એ-ટલા બધા છેક થઈ ગયા નોહોતા અને અરેરે, આવી વખત આવી પડી. હું પણ હવે ઘેર બાંધું. ઝટ પાણી ભરી ખખર પુછવા જાઉં. બંને જુદાં પડ્યાં.

મણી—પોતાના સ્વામીને જાગૃત કરી દાનજીપાણી કરાવી આ-જનાવાસના કરે છે.

મણી—સ્વામીનાથ જરાક દુખતો ઉતારો.

ગવરોનાથ—મ—મારાથી મ—મરે બિતરતું નથી.

અપળા—કેમ બેન મણી મારા બાઈને કંઈ દવાતો ગુણ ના લાગ્યો કે શું?

મણી—આવો બેહેન ગુણ શું લાગે હવે તો ભુડો શ્વાસ પણ થયો છે.

અપળા—રામ રામ રામ ઇશ્વર તેમનું બલુ કરો.

કુટેલદાસ
વીકાળદાસ
હાથલાઈ
દગાશાંકર
જોએ બંને છે, પણ શું કરીએ, ઇશ્વરનું સ્મરણ કરો, ' }

બાઈ મવરીનાથ હમે તમારી ખખર જોવા આવ્યા છીએ. જરા આંખ ઉઘાડો હમને જાણબો છો? શું કરીએ કંઈ દુઃખ લેવાતું નથી હમારો.

જાંબલમાં જીવ રાખશે નહીં. સહુ સાર છે ને તમારે લીલી વાડી છે.

ગવરીનાથ—પધારો—બાપા—પધારો. હેં--હેં આ છોકરો તમારે હેં ખોળે સુ-કુ સુકુ છું. દીકરી તમા-રી છે. હે હે. હે સાર ઠે. ઠે ઠેકાણું જોજો. કન્યાદા-દાન અપાવજો-હું તમારાં છોકરાં-હે. ના બરાબર-હે. આ આ છોકરાંને ગણજો.

કુટેલદાસ—ભાઈ કરી હરકત રાખશે નહીં આ જીવમાં જીવ છે ત્યાં સુધી તમારાં તથા મારાં છોકરાં વચ્ચે અંતર રાખીને ત્યો મારે સાત પેઢીનું વચન છે.

વિદુષક—વાહરે કુટેલદાસ કુહાડીના ધરાગ તારા જીવમાં જીવ છે ત્યાં સુધી કે ગવરીનાથના જીવમાં જીવ છે ત્યાં લગી પાળવાનું વચન આપ્યું. મને તો આશાજ છે કે તારા નામ પ્રમાણે વચન પાળીશ.

ગવરીનાથ—(જમણો હાથ લાંબો કરી) વચન માગ્યું. (કુટેલદાસે વચન આપ્યું. થોડીવારમાં શ્વાસ બંધ પડ્યોને પસીનો વળી આંખો ફરી ગઈ. અરેરેરે. બીચારો ગવરીનાથ આ જુદી મા-યાના કાંસામાંથી મુક્ત થઈ. શ્રી મહાદેવના શર્ણુ ગયો—મર્ણુ ક્રીયા કરી સર્વે જુદાં પડ્યાં.

મણી—આવો બેહેન રાધાગવરી નાનો ક્યાં છે.

રાધાગવરી—હા બેન. નાનાને સુવાડી આપડો ગોવીંદ ત્યાં રમતો હતો તેને હીંચોળવાનું કહી આવી છું.

મણી—બેહેન, રંડાપો મારા કર્મમાં લખાવી આવી હમણે પ્રભુ હવે કેમ થશે. પણ બેહેન રાધાગવરી તમે તો કેસરગઢ

કતાં તે ક્યારે જશો. તમે છો ત્યાં સુધી મને દીલાસો આ-આપો છો.

રાધાગ—મારા સ્વામીની બદલીનો બીજો મેહેતાજી આજ આવવાનો છે. તે આવેથી ધણું કરી કાલ અથવા પ્રમન દાહાડે જમશું જેહેન તમારો સહવાસ ફક્ત ચાર મહીના બેગો રહેવાથી તમારી સુખુદ્ધી મને હમેશ યાદ આવ્યા કરશે જેહેન રડવા કુટવાનો રીવાજ એમકો રાખજો નહીતો બાળખર્યાંની સંભાળ કોણ રાખશે.

મણી—જેહેન મારા દુખનો પાર રહ્યો નથી. મારા પેટ બે દીકરા તથા બે દીકરીઓ છે. તેમાં મોટો દીકરો ગોપીનાથ હાલ સાત વરસની ઉંમરનો છે તથા નાનો ગીરજો ત્રણ વરસનો છે, દીકરી દોરા તે અગીઆર વરસની છે. અને મોતી પાંચ વરસની છે હવે આ બોહોળા કુટુંબનું ભરણપોષણ માહારે દયણું દળી પુર કરવું પડશે. જ્યાં સુધી ગોપીનાથ મોટો રળતો કમાતો થાય ત્યાં સુધી દુર્દશા છે.

રાધાગ—અરે દયણું કેમ-મારામાઠ ગવરીનાથ તો સાંભળવા મેળે સારૂ રળતા કમાતા હતા ને.

મણી—હા. જેહેન તે રળતા કમાતા હતા પણ જ્યારે હમે જુદાં રહ્યાં ત્યારે ત્રણ હજાર રૂપૈયા મારા દીઓરોને પરણાવતાં તથા મારાં સાસુ સસરાનું કારણપાણી કરતાં થએલા ખર્ચના દેવા ભાગ આવેલા એટલે દેવું વાળી રહ્યાં. ને કરકસર કરી ખર્ચ કાઢતાં રૂ ૫૦૦) નો ખચાવ કરેલો એટલામાં તો રોગ શરૂ થવાથી ત્રણ વરસ માંદા ખાટલાવસ રહેવાથી ઉપજ મટી ને વસ્તારી માટે ખર્ચ કાયમ રહેવાથી હવે મારા ઘરેણા શીવાય મારી પાસે કંઈ ઝાઝુ રહેલું નથી.

રાધાગ—ઓહોહો આતો મહા વિપત્તી પણ જેહેન કહેલી

તમારી ન્યાતના ધારા પ્રમાણે વરો કરવાની પણ વીંપત્તીતો હશેજને?

મણી—હા બેહેન, એ દુઃખથી મને કશું સુજતું નથી એક દુઃખ ધથરે મુક્યું ને રંગપો આવ્યો ને ખીજી ન્યાત વરામાં મારે બરેણું મુક્યું પડશે.

રાધાગ—તારે તમે ન્યાતના આગેવાનોને બોલાવરાવી તમારા દુખથી વાકેશ કરાવોની કે છોકરા મોટા થશે તારે ન્યાતો કરશે.

મણી—બેહેન ન્યાતના માણસો મારો સ્વામી ગુજર્યા તેજ રોજ મારા ત્યાં બેસવા આવ્યા હતા. તેમાંના કેટલાક કહેતા હતા કે આ જાહને મહા દુઃખ આવ્યું. ઘરમાં ખાવાનો આધાર નથી ને ન્યાત ક્યાંથી કરશે. છોકરાંનું પાલણપોપણ શી રીતે કરશે પણ ખીજી જીના માણસો કહેવા લાગ્યા કે—પ્રભુ—પ્રભુ શું કરીએ. કંઈ ન્યાત ક્યાં શીવાય છુટકો છે.

રાધાગ—ઓહો, આ આગેવાનોને ક્યારે ઠથર સારી ખુદી આપશે. અને ગરીબ ગરબાની વાદારે પ્રભુ ક્યારે ચડશે.

મણી—વળી બેહેન આ મોટી દીકરી હોરાને અગીઆર વ-રસ થવા આવ્યાં એટલે તેને પરણાવવાની વખત પણ નજીક આ-વી વળી આ મોટા દીકરો જોપીનાથ તેને જનોઘ પણ હોણ સાલ જ દેવી પડશે. તે ન્યાતો કરવામાં મારૂ ઘર પણ કાઢને ત્યાં આ-પ્યું પડશે. અરેરે ફકીરી લેવા જેવો વખત આવ્યો છે. છોકરાં નાનાંનું કેવી રીતે પોપણ કરી બિછરવાં.

રાધાગગરી—બેહેન તમારા દુખની વાત સાંભળી મારૂ હ-થ કાઢી જાય છે. અરે આપણે શું કરીએ જેના આશુ અંધા લેવું કુવામાં એ કહેવત સાચી છે. નિર્દય પંચના આગેવાનો

શું-નહી સમજતા હોય કે આવાં મરીબ ગરબાંને તેમનો આગ્રહ વશ કરવા હોય તો પણ સમજાવી વશ કરવા ના કહેતા નથી.

મણી—અરે બેહેન આ પેટ બળ્યું કે હુંદો ખાઈ આવ્યાં ભારેજ આ વખત આવ્યો. પણ અરે ન્યાત વહેવાર રાખીએ નહીં તો કોઈ કંન્યા આપે અથવા લે નહીં. તેવો હાલના આગેવાનોનો નીયમ છે કહેશે કે તેને એકવને કાણ આપ લે કરે, વળી બેહેન માહારે ત્રીજુ દુઃખ છે તે તમે જાણો છો ?

નાધાગ—અરેરે તમારુ દુઃખ સાંભળીને મારી છાતી ભરાઈ આવી છે. પણ કહોની પછી માહારે ઘેર જવુંછે નાનો રોતો હશે.

મણી—હું મારુ ઘરેણું ધર વેચી ન્યાત કરવા પરીશ્રમ કરીશ. પણ અહીં તો એવો રીવાજ છે કે ન્યાત કરવી હોય તો ન્યાતની રજા માગવી. તે પ્રમાણે મારા સ્વામીને ગુજરી ગયે આઠ દહાડા થયે પંચને બોલાવીશ તોપણ બારમે તેરમે તો ન્યાત બાગ્યેજ થાય, કારણ મરનાર કદાપી કોઈ ન્યાતના માણસને જવતે ખરૂં ખોટું બોલી ગયા હશે, તો તેનાં વેર ચોપડામાં પાંને લખી રાખેલાં હશે તેથી કોઈ કાંઈ કોઈ કાંઈ વાંધા કહાડી યા બીજા પાસે કદાવી બારમુ કેતું રજાવાળું, તેમ કહેવડાવવા બારમા પછી બે ત્રણ દહાડે ન્યાત થશે તે પણ આગેવાનો સુધારે તેવી ઇશ્વર તેમને ખુદી આપે માટે શ્રી અબીકાની બાધા રાખવી પડશે.

નાધાગ—ઓહોહો ! હે નાર્દય માણસો તમારે ઇશ્વરને ઘેર જવાબ દેવો નહીં પડે ! શું કહીયુગ બરોબર આવ્યો કે-દયાનો નાશ થવા લાગ્યો. વેર એશુ અને કદાપી મરદ સામે વેર હોયતો મરદથીજ વાળવું. મરદના પછી બેરાં છોકરાંથી વેર વાળવું તેતો મરદનું કામ કહેવાયજ નહીં.

મીડુષક—અરે! અનીતીથી ચાલનાર આગેવાનોને મરદ કહે તેતો નફટ કહેવાય. પણ નામરદ (હીજડા) કહેવામાં વાંધો નહીં.

રાધાગવરી—પણ બેઠેન હીમત દારશો નહીં. વસ્તારી છો કાલ છોકરા મોટા થશે ને સહુ સારાં વાનાં થશે, હવે મને રજા આપો હું જાઉં છું.

મણી—હા. બેઠેન જાઓ. પણ કોઈ દીવસ મુજ ગરીબની ખબર લેવા દર્શન આપજો બલા મને કંગાળને વાત કરવાની વિ-
ત્રાંતી મળશે. (ઝેટલામાં)

ગીરજો—મા-મા-મારી માંમી કાંણુ કરવા આવે છે.

મણી—જા-બા આપણાં સગાં વહાલાં બેરાંને બોલાવી આવ્ય

રાધાગવરી—(જાઉં છું. એ છાતી-કુટણુ આવ્યું અરે ન્યા-
તના રીવાજો— (જાયછે)

થોડીવારમાં મણીનાં સગાં વહાલાંનાં બેરાં આવ્યાં ને સામે કાંણે (રોવા) આવનાર બેરાંએ રડાકુટ કરી મેલી મણીની છાતી-માંથી કુટવાના લીધે લોહીની છીદરીઓ લીડવા લાગી. ત્યારે કુટવું બંધ કર્યું. રોવાકુટવાનું કામ પુરૂ થયા બાદ સૌ બેરાં પોતપોતાના ઘેર ગયાં. મણી બહુ રડાકુટથી બેભાન થઈ પડી—એ ચાર દહાડે જરાક આરામ થવાથી—પોતાના દીકરા ગોપીનાથ ને ન્યાતના મા-ણસો ભેગા કરવા બોલાવા મોકલ્યો. તેથી પંચના આગેવાન-ભેગા થયા ને પંચાત શરૂ થઈ—

મણી—આ સર્વે પંચવાળા તમે બારણે પધાર્યા છો હું અ-હી (ધરમાં) રહે રહે તમને અરજ ગુજાર છું તે દયા કરી નીધા-માં લ્યો, કે મારા સ્વામી ગુજરી ગયા છે તેમના પછવાડે હું જો

મને જોર કોઢરા મળે તે હું ન્યાતને રચુ કરે છું તે સર્વે ભાઈઓ સંપ કરી બેગા બેસી જમી મારા ધણીનું કારણ સુધારો. સુધારવું તથા જરા અપજલ આપવો આપના હાથમાં છે એટલી મારી ગરીબની પ્રાર્થના છે—

કુટેલદાસ—(પ્રથમ કરી રાખેલા સંકેત મુજબ) બોલો ભાઈ, ચંડચંડવાર-વિકાળદાસ-હાજીભાઈ-દગાશંકર-અનીતીદાસ-ટંટાશંકર-જીઠાલાલ-તમે બધા મણી બેઠેનને ઉત્તર કહો.

હાજીભાઈ—હા, બાપાએ બરોબર કહ્યું. બોલોભાઈ.

અનીતીદાસ—બોલો ભાઈ વિકાળદાસ.

વિકાળદાસ—હું શું બોલું. આ અનીતીદાસ-ટંટાશંકર-જીઠાલાલ તમે બધા છો તે હું જ છું. તમે કહેશો તે સવાવીસ.

હાજીભાઈ—હા, તે વાત ખરી.

જીઠાલાલ—ભાઈ બકબક કરી મુક્યા વના કહો આપણા જોર શીતરીશંકરને કે તે પંચનો જોર માટે પંચની વતી ઉત્તર દેશે.

કુટેલદાસ—હાથ લાંબા કરી અલ્યા બધાએ ગોવાળીઆ જે વાછો, છાંના રહેા ખીજ બધા પંચવાળાએને બેસવા દો. ઉઠો આપણ સાથે આજેવાનો એકાંતમાં જઈ વાચાર કરીએ. (ઉઠી એકાંતમાં ગયા)

વિકાળદાસ—બાપા, અમૃતલાલ-કેસવલાલ લાભશંકર એ માંના કોઈને બોલાવશું કે.

કુટેલદાસ—બેસબેસ રાવળીઆ બોલ્યા કે ફલાણાને બોલાવો-ઢંકણાને બોલાવો, એનો સુધરેલી ટોળીના કહેવાય એમને તો બેગા ભળવા દેવાજ નહીં. ને ઉતારી પાડવા, મધેડા જેવડો અયો મથુ સમજતો નથી.

વિકાળદાસ—મહે બાપા, ખર કહોછો.

હાજીભાઈ—હા, ખરીવાત. એમજ

દગાશંકર—બાપા હવે મણીને તમે કહો તેવો જવાબ દેઇએ.

કુટેલદાસ—મારે ત્યાં પંચનો ચોપડો છે તેમાં મેં ગવરી-
નાથના વડીલોમાં એક દોશી નીવંશા મરી ગયેલી તેની કારજની
નાત બાકી બિતારી રાખી છે. માટે તે ચોપડો મંગાવી તે બાકીની
નાત કરે તો આ કારજ થવા દેવું નહીં તે રખડાવવું.

હાજીભાઈ—હા ખરી વાત.

(એમ વીચાર કરી આવી બધા બેઠા હતા ત્યાં આવી બેઠા)

દંડાશંકર—ગોર શ્રીતુરીશંકર જાઓ બાપાના ઘેરથી પંચ-
ના હીસાખતો ચોપડો લેઇ આવો.

શ્રીતુરીશંકર—હા જાઉં છું પણ બાપા કહોની ચોપડો ક્યાં હશે.

કુટેલદાસ—સાંબળો ભાઈ સાંબળો બધા બકબક મુકો—આ
પંચનો ચોપડો બધા ભાઈ મંગાવે છે માટે ગોરને મોકલું છું. જ
ગોર શ્રીતુરીશંકર મારા નવા ઘરે જઈ, ત્રીજે માળ મંત્રુસોની સે-
નના જોડે છત્રપલગોના પેટી ત્રફ મખમલની તળાઈઓની મુળી-
ઓ ખાંધેલી છે, તેના ચડમાં પંદર પેટીઓ ધરેણાંની છે, તે સહુ
ની વચેની સોળમી પેટી જેના ઉપર સાદો ગલેફ ચડાવેલો છે, તેની
આ કુચી લેઇ જા, તે પેટી ઉઘાડી ચોપડો લેઇ પાછી પેટી વાસી
વેહેલો આવજો મારા બત્રીજાને પાસે રાખી મેડા ઉપર ચડી, તેના
હાથે તાણુ બિલડાવી પાછુ બંધ કરાવજો—જા. ઝટ જા. પંચ બોટી થાયછે.

શ્રીતુરીશંકર—આ દોડયો બાપા ઝટવારમાં આવું છું.

વીદુષક—વાહરે કુટેલદાસ, નાયક નાયકના જેવી બધાઈ જા.

જાવી તમારી માત્ર મીલકતને ગ્રહસ્થાઇ પંચને બતાવી આપી.

(ચોડી વારમાં ચોપડી લેખ શીતુરીશંકર આવ્યો).

શીતુરીશંકર—આપા હ્યો ચોપડો, આપના ભત્રીજા ચોરશં કરને પામેજ પેટી લિધાવી વસાવી હતી.

કુટેલદાસ—હ્યો ભાઈ સરવે પંચ આ ચોપડો જુઓ કેમ મંગાવ્યો છે આપણે તો પંચના દાસ પંચ હુકમ કરે તે માથે ચડાવવાના.

વિક્રાળદાસ—લાવો મારી પાસે ચોપડો.

(ચોપડામાં બાકી નાતેની તારીજ હતી તે શોધી કઢાડી. કુટેલદાસે નવા લખેલા અક્ષરો શોધી કઢાડી) કહ્યું કે ભાઈ આ મણીના કુટુંબમાં એક ન્યાત બાકી છે. તે બધા વાંચી જુઓ.

મણી—હાય, હાય મારી પાસે બાકી નાત શેની હું કાંઈ જાણતી નથી. મારાં સાસુ સસરો તથા મારા સ્વામી કહેતા કે આપણે પંચનું કશું કાંઈ પણ દેવું નથી. અરેરે, હાય, આશો કોપ.

દુગાશંકર—અરે મણી બાલી એ શું બોલ્યાં આ વૃદ્ધ અને આ ચાર દેશમાં પ્રસીધ સૌ એમને પુછીને પાણી પીએ એવા કુટેલદાસ કાકાના ત્યાં આપણો હીસાબ રહે છે તેમાં કુટેલદાસ કાકા કે આ પંચ એમાં કોઈની વફાઈ ગરબડ થાય નહીં.

હાજીભાઈ—હા ખરી વાત.

મણી—હુ ગરીબ સંતોરાંડ છું. તમે જાણો ને આપણો ઇશ દેવ જાણે. ભલે હારે બાકી ન્યાત હશે તે મારા છોકરા મોટા થયે કરશે પણ હાલ મારા કમ નસીબે આ આવેલા કારણની ન્યાત જામવા દયા કરો.

વિકાળદાસ—આપણી ન્યાતમાં એવો દરાવ કયો છે કે જેની પાસે ન્યાત આટી હોય તેને ઘેર નવીન પ્રકારની કાંઈ ન્યાત આવે તો પહેલી નાત જમ્યા બાદ બીજી નાત જમવી માટે જુની ન્યાત કર્યા સીવાય તમારે ત્યાં નાત થશે નહીં.

મણી—હાલ મારૂં ગળુ નથી.

કુટલદાસ—ઉઠો લ્યા. કેમ માકડાં બેસી રહ્યા છો. મોમાં આંગળી ધાત્રી કાણુ બેસી રહ્યું છે, ઉઠો ઘેર.

વિદુષક—ચાહરે મદારી સાહેબ. અમ્હાં માંકડાં રમાડો છો
(આગેવાન ટોળીના માણસો ચાલતા થયા)

અમ્રતલાલ—ભાઈ કેસવલાલ. આ શું કરી આગેવાનો ચાલતા થયા. ભાઈ જરાક આપણે બોલવું જોઈએ. તરછટ. અનીતી થાય તે જોઈ રહીએ તો આપણને પણ છાંટાતો ઉડશેજ.

કેસવલાલ—ભાઈ કોઈ સાંભળસેતો કુટલદાસને કહી દેશે તો આપણા ભોગ મલશે ચાલો હીડતા એકાંતમાં વાતો કરીશું.

લાલસંકર—અરે તમે સાંભળો આપણાંમાં ઘેર રહેનાર કુટા થોડાજ છીએ. અને એ અનીતીના કરનાર જાણુ ઘેર રહેનાર હવે આપણે પરદેશ ઝાઝુ રહેવું કદાપી તેમની મરજી વિરુદ્ધ બોલી એતો સર્વેનો આગેવાન કુટલદાસ બારે પૈસાદાર બારે રાજ્યમાવસીલા વાળો ન્યાતમાં ચારે દેશ વાલાઓમાં તેની ઉઠો ભેદ સમજ્યા સીવાય પેક બધાંઈ ગઈ છે. અને વળી મજમાન વર્ગ જે આપણે છે તેમાં પણ આપણા મજમાનો ના ત્યાંથી આપણો પત્ર બચ કરાવી શકે. માટે હવે તે જેમ કરે તેમ સાંભળવું પડસે.

કલાસંકર શંકુરામ—એ બધુએ ખર પણ હમેતો જાર

હવે બેગા થઇશુ તો કહીશું કે તમે ગેર વ્યાજખી કરો છો.

(સર્વે જીદા પડ્યા)

મણી—(મનમાં ચરે પ્રભુ હવે સું કર. મારે ધરેણું.

૩ ૫૦૦) તું છે તે ત્યા છોકરાં છયાંતું વીગેરે મળી કુલ

૩ ૭૦૦) તું ધરેણું છે તે મુકી બે ન્યાતો થોડા ખર્ચમાં આપ્યા શિવાય બારમુ રઝગાવશે માટે લાવ ગામમાં જઈ ધરેણું મુકી આવું.

મણી—ભાઈ વીકાલદાસ. તમે વેપાર કરો છો માટે અમારે ધરેણું રાખી. રૂપીઆ આપશો.

વીકાલદાસ—હું કુટેલદાસ કાકાને પુછી આવું બેસો. (કુટેલદાસના ત્યા જઈ. કુટેલદાસને કહેકે બાપા મણીનું ધરેણું હું રાખું તમેને પુછવા આવ્યો છું)

કુટેલદાસ—અધ્યા તારો દન ઉદ્યો કે સું. મારે તેની પાસે એકસઠ વરસ લપરતું સેણું છે ને મારા વિના ધરેણું બીજુ કોણ રાખનાર છે બધાંને તો મેં ચેતાવ્યા છે પણ તને નહીં સાંભળતું હોય ખરાકે.

વીકાલદાસ—ના કાકા હું ભુલી ગયો હોઈશ હું ધરેણું નહીં રાખું હું જાઉં છું મણીભાભી મારે ઘેર બેઠાં છે તેમને કહી કહી કે બાપા કુટેલદાસને ત્યાં જાઓ.

કુટેલદાસ—ઠીક જ. આવજો. પંચની પટલાઈમાં બાર જાનીને પચીસ પચાસ રૂપેઆ ખવડાવું છું તેનો બદલો આપી આ બેઠા મારા હાથથી જવા દેઈસ નહીં.

વીકાલદાસ—ઠીક બાપા બેસો મને કાંઈ કહેવું નહીં પડે (થોડી વારમાં ઘેર આવી) મણીને કહે છે કે ભાભી તમારી પાસે

જુનુ લેણું કુટેલદાસકાકાનું છે તેમના વિના ખીજું કાંઈ આપને આપસે નહીં મળે ત્યાં બન્યો હતું નહીં આપું.

મણી—એસો મારા બાપ. લેણું દેણું મારે તેમના ઘેરથી છેજ નહીં. અને એ શું બોલ્યા. ચોખી ના કહોને આકુ દોહુ સીદ બતાવો છો. મણી પોતાના ઘેર આવી આખા ગામમાં તપાસ કરી પુછી જ્યેવું તો કુટેલદાસની ધાકથી કાંઈએ નાણા આપવા ના કહ્યાથી તેમ ગવરીનાથને દસ દહાડા થઈ જવાથી નીરાસ થઈ છેવટ કુટેલદાસને ત્યાં જઈને કહે છે.

મણી—બાપા હવે આપે આપેલું વચન પાળોને આ ધરેણું રાખી રૂપેઆ આવી બને ન્યાતો જમાડો.

કુટેલદાસ—બલે. કાંઈ તીરાહીતને બોલાવો આપણા હી સાચ કરીએ. મણી હીસાચ શેના હતું કાંઈ બજારી નથીને

કુટેલદાસ—સું દેવાગીએણુ એટલામાં થઈ બેડી કે આ કાલ સુધીતો ગવરીનાથ કહે કે સવડ કરી નાણાં ચુકાવી આપુ છું અને આ સું બોલે છે.

મણી—(જાપવાણી પડી વીચાર કરે છે કે સું કર કાંઈ ઉપાય નથી. રાજ્યથી. ઇનસાફ કુટેલદાસ વસીલદાર જખરો હોવાથી બિલટા ન્યાય મલશે ખેર અંદર અંદર કરવું ચોખ્ય છે તેમ ધારી) કહે કે બાપા. તીરાઈત બોલાવી હીસાચ કહાડો.

કુટેલદાસ—ગદ્યા કાલુ છે મેડી નીચે કાંઈ છે કે

ફીતુરીશંકર—એ બાપા હતું આપનો ગોર હાજર છું

કુટેલદાસ—જા વીકાલદાસ. હાજીબાઈ અનીતીદાસ એઓને આ બોલાવી લાવ્ય.

(૧૭)

(થોડી વારમાં ખોલાવી લાવ્યો)

કુટેલદાસ—હો વીકાલદાસ આ હીસાખ ઉપરથી બ્યાજ મળી નકી કરો. ફક્ત રૂ. ૨-૪-૦ સવા બેનો ગોળ ગવરીનાથના ખાપની મા પચ્છા દશે ત્યારે વાયણામાં લીધાનું લખેલું છે તેનું બ્યાજ મળી આંટડો નકકી કરો.

વીકાલદાસ—(હીસાખે ગણી) મણીબાબી બ્યાજ સાથે રૂપૈયા દોઢસોના આસરે થાય છે પાંચ રૂપૈયા છુટ મુંકી રૂ. ૧૪૫) બાકી દાદાડયા છે ને તમારી સહી તથા ખીજ સાક્ષીઓ કરાવી છે કહો હવે કેમ કરવું છે.

મણી—આશ્ચર્યનાથી અતીદુખ ઘેરાઈ બોય ઉપર પડી બે જાન થઈ ઉડો નીસસો નાખી જરા જાન આવે કહે કે. ઓ બાપ ઓ બાપ. અરેરે. આ સો જુલમ. મારા બાપે મને કુવામાં કાં નાખી નહી.

કુટેલદાસ—બાપુ તારે ઢોંગ કરવા હોય તો તારે ઘેર જઈ ઢોંગ કર નહી તો હું તો દીવાની મોરટ દસ દહાડામાં બતાવીશ. તું જાણે છે કે નાતમાં. રાજ્યમાં. વેપારીઓમાં. ગામમાં. હું. હું. હું. જે કર તે ખરું.

મણી—બાપા એ બાપા હું તમારી દીકરી છું. મારા ઉપર કોઈ સીદ કરો છો (જિભી થઈ પોતાનું તમામ ધરેલું. કુટેલદાસના પગે મુકી.) જેમ આપને ઇશ્વર બુદ્ધિ આપે તેમકરો આપનું કલ્યાણથશે

કુટેલદાસ—વીકાલદાસ આ નામામાં રૂ. ૧૫૦) જમે કરોને રૂ. ૫૫૦) નું ખર્ચ હું મણીને આપીશ.

વિદુશક—અરે અનીતીના સમુદ્ર આવા કેસથી બેજો કરેજો.

દામ કેવા કામમાં વાપરીશ. મને તો એમ લાગે છે કે. તારૂં નાક કાપી લાઉં પણ પેલા સંગીન ચડાવી પટામાંથી ફરે છે તેવો ભવ રહે છે ઠીક હું તો સુ અલ્પપ્રભુ કરી પણુ છત્વર તને શીશી તો કરશેજ.

મણી—પણ પીતા તુલ્ય. શ્રીજી. સાડાપાંચસેં રૂપૈઆમાં એ નાલો થતા કહ્યું એવેજ વધશે કે.

કુટેલદાસ—(દાનમાં) બે રૂ ૫૦ પચાસ મને પાઘડીના આ પેતો તારી એ નાલ્ય બંધ રખાવું.

મણી—બાપા બલે તેમ કરો.

કુટેલદાસ—વીકાલદાસ હવડાં મણી પાસે પાઘડી નાત કર-વવાનું તમે તથા હાજીમ.ઈ. અનીતીદાસ મણી બંધ રખાવજો ત-મને રૂપૈઆ પાંચ પાંચ મણી પાસે પાઘડીના અપાવરાવીસ.

વીકાલદાસ } બલે બાપા અમે આપના છોકરાંજ છીઅને. તેવા
હાજીમ.ઈ } રૂપમાં નાતના માણસો બધા બેગા થશે ત્યારે
અનીતીદાસ } બોલીશું.

કુટેલદાસ—બલે જાઓ સાંજરે બેગા થઈશું તમારા ત્રણે જણના રૂપૈઆ પંદર મારામાં આવ્યા.

(ત્રણે તીરાહીત ઘેર ગયા)

કુટેલદાસ—મણી પચાસ રૂપૈઆ મારા તથા પંદર રૂપૈઆ પેલા ત્રણેના મણી રૂપૈઆ પાંસઠ કાપી રૂ ૪૮૫ નો સર સામાન આપીસ સુખેથી ઘેર જઈ પંચ બેગુ કરાવ.

મણી—ઠીક બાપા તમારૂં છત્વર સાફ કરશે.

વિક્રમદાસ—સાફ તેમ સ્વપ્ને પણુ ખોલુ કરશે એમ બોલ (મણી

ઘેર ગધ ગાળી નાતમાં પોતાના છોકરા. ગોપીનાથને ગોલાવના મોકલે ન્યાતના માળીએ બેગા થયા. અને દગામાં રૂ. બુકાલાલ. પી ગેરેને પ્રથમનું વેર ગવરીનાથ સાથે હોવાથી. ન્યાત પંદર દહાડો કરવા. રવન ગાળી. તે પણ રસોઈ લુટાઈ. કચ્છા થયા જેમાં ફાજલારીમા કરીગાદો થાય તેવા પણ બનાવ બન્યા. આરા ન્યાત ના સુખમાં મળીએ ગરેણુ વેચી ન્યાત વરા કરી ન્યાતમાં રહેવું પડ્યું અક્રમોસ. અક્રમોસ. આવા કુકરમી આગેવાન કોઈ જગ્યાએ હોયતો કમીયુંગ પુરે પુરે વ્યાપી ચુક્યો ખરોજ

મણી—(મનમાં) અરે પ્રભુ આ દીકરી હોરાને અગીઆરમુ નરસ બેઠું ને કન્યાદાન વીની જશે માટે કેમ કરવું. ઘરેણું કારજ ના ખર્ચમાં ગયું અને ઘર ગોપીનાથને જનોઈ દીધું સરે ગીરવી કુટેલદામને ત્યાં ચુકવું પડ્યું હવે. છોકરાને ભણાવવાનું બધ પાડી મુંબાઈ મોકલવો પડશે અરેરે તેનો પણ વિદ્યા અભ્યાસ વીના જનમારો બગડશે. માટે હવે તો કુવામાં દેખાતી આંખે પડ્યા જેવું કરી કુટેલદાસને ત્યાં સવાય દોઢા લખીઆપી. રૂપૈયા કાઢી ન્યાત ફરવી પડમે. શીવાય કન્યાદાનમાં ખર્ચ. કંકુને કન્યા જેવું કરીશ વધારે ખર્ચ નહી કર પણ. હાય. હાય. અરે પેટ બળ્યું ને આ ન્યાતના રીવાજ બળ્યા.

વિદુશક—બાઈ તારી આંતરડી બળે છે પણ તેવાં ફૂલ કર નાર હાલતો સુખે હશે તો ભણે પણ તેમને છાંટાઉડ્યા વીના રહેસે નહી.

ગીરજો—આ બા આપડે ઘેર કુટેલકાકો આવે છે.

મણી—અરે. હજી મારે પનોતી ઉતરી નહી હોય માટે આ કુટેલદાસ મારો કેકો સુકતો નથી (પ્રસિધ્ધ પણ) ગીરજા. ગોપીનાથ.

ક્યાં ગયો કાકા પધાર્યા છે બીજાનું નાખી. ગોદડાનો ટકીઓ નાખી આપ.

ગિરજો—હા નાખી આપું છું આ.

કુટેલદાસ—ગાદી તકીઆ ઉપર બેસતાં. ભાઈ વીકાળદાસ તમે કહો મણીને બના સમાચાર.

વિકાળદાસ—મણીમાલી તમારી દીકરી હીરાનો વિવાહ સંજુરામના દીકરા વેરે કર્યાનું લોક વાતો કરે છે પણ મવરીનાથે કુટેલદાસને પ્રજ્યા વિના તે વીવહ કરેલો માટે તે વાત બધ બે સસે નહી પણ જો કીકાભાઈનો દીકરો લગાડીદાસ છે તેના વેરે કરસો તો પંચ તમારા ઘર ઉપર ખુશી રહેશે વળી કીકાભાઈએ સારાં સારાં ખર્ચ કરેલાં છે એટલે તે તમારા ઘરના બરોગરીઆ કહેવાય સંજુરામ. કોરો તમારાથી ઉતરતો કહેવાય કારણ કે તેણે કાંઈ સારાં ખર્ચ કર્યા નથી જો આ કહ્યું કરસો તો તમારાં છોકરાંને કન્યા મલતા વાર લાગશે નહીં.

મણી—અરે હવે શો જવાબ દેઉ જો ના કહું છું તો મારે વેર રાખી. વરા બગાડી આપશે તથા દીકરા કુરારા રખાવશે. વળી ખરી ખોટી ભુલો કહાડી નાત બહાર મુકાવશે. અરેરે ઇશ્વર આ કુટેલદાસને હવે તારી હજીરમાં બોલાવી લે. મારી પક્ષ કરનાર તારા શીવાય બીજા કોઈ નથી (પ્રસીધપણે) ભાઈ આ કુટેલદાસકાકા ના હમે છોકરાં છીએ. મરનારને વચન આપ્યા હતાં. તે મુજબ આ દીકરીને. સારે ઠેકાણે કન્યાદાન આપી સુખી થાય તેમ કરવું છે આપ વદ છો. માટે જેમ કહેશે તેમ સુખે ફૂળે મહારે કરવું પડશે. પણ કીકાભાઈનો દીકરો લગાડીદાસ કેટલી ઉમરનો છે તે મેં જોયું નથી તે તેમણે કંઈ વીધા અબ્યાસ કર્યો છે કે કેમ.

કુટેલદાસ—અરે આખી નાતમાં સરકારમાં બધાં હોય ત્યાં મારે કંઈ થાય ને તમે મારાથી વધારે ગણ્યાં કે તમારે બચવાની બરડા શું કહો છો જટ કરો.

મણુ—બહે જાપા તમારી ધ્યાન પહોંચે ને તમને આસીય દે તેવું કરજો. આપણે તેના ધરની પાછ પણુ હરામ છે.

કુટેલદાસ—ત્યારે ફાગણુ સુદી ૨ તું શુભ મુહુર્ત છે ને પંદર દીવસ વચમાં છે તે દહાડે પરણાવી દેજો.

મણુ—જાપા મારે હાલ સગડ નથી.

કુટેલદાસ—જો નાતમાં રહેવું હોય તો મારે ત્યાં આવજો. હું દોઢા કરીને રૂપિયા આપીશ ને મોટા છોકરાને મુખાઈ મોકલજો કે જો વરસમાં રૂપિયા બરીં દેશે. બ્યાજનો ગારો રહેશે તે વળી બાર મહીના પછી આપશે તો હરકત નથી.

એમ કરી ખભે ચાલવા થયા.

મણુ—(મનમાં) અરે મારી દીકરી અગીઆર વરસની થવા આવી ને કીકાભાઈનો દીકરો સાનેક વરસની ઉંમરનો છે. મારે કળોકુ થશે હાય હાય. જો ના કહુ છું તો આ ચંડાળચોકડી મારા દીકરાઓને કુવારા રાખશે, અને મારી દીકરીઓ ખીજઓના ત્યાં આપવા દેશે નહીં. ખેર દીકરા કુવારા રહેશે ને નખખોદ જશે તો પંચુ અરે—હાગ—આ દીકરીઓ મોટા શેહેરમાં આપવાની તો મારી સત્તા નથી કારણ કે શેહેરીઓ તો આહવાની રકમ માગે છે અરે સો ઉપાય કર વળી માગડાંમાં તો તેનો કરણો ચાલે છે મારે ક્યાંઈ સાટાં કરી દેશે. અને મારા ધારવા પ્રમાણે આપવા દેશે નહીં હર-હર-હર પ્રભુ તું સહાય થજો ને આ ચંડાળચોકડીના પં

ચના આગેવાનોને સારી જુદી આપજો—

(કિપર મુજબ વીલાપ કરતી છેવટે કશું ન મુજબાથી પરસ્પ્રા-
વવાનો વીચાર કાયમ રાખી લગ્ન પ્રસંગનું કામકાજ કરવા લાગી)

કીકાભાઈ—(મનમાં) અરે પ્રભુ આપણી ન્યાતના આગેવાન
કુટલદાસ જેવો કોઈ નીર્દય નથી. જ્યાં ત્યાંથી મારા દીકરાનો વી-
વાહ થતો તોડી પાડે છે. વળી પાંચ પૈસાની આશા રાખતો હોય
તેમ જણાય છે. આ વખતમાં જેને ઘણાં સગાં હોય તેમ હાંમ
દામને કામ હોય તે ધારે તે કરી શકે. પણ દયા તથા નીતી સી-
વાય તે છાજે નહીં પણ આ કળીકાળમાં કુટલાક અધર્મીઓને સાર
દેખાય છે—અરે પણ કેમ જુલુ છું. એતો ચાર દીવસનું ચાંદરજી.
હું ધન્યર હવે તું કંઈ તેને સારી જુદી આપ.

લખાડીદાસ—બાપા-બાપા-આપદે ઘેર તોત આવેથે.

કીકાભાઈ—(કીકેને જુએ છે તો કુટલદાસ આવતા જોયા
એટલે) પધારો બાપા પધારો. (ગાદી તકીઓ નાખી આપી, પો-
તાની સ્ત્રીને ચોખ્ખો નારતો કરવાનું કહી વાતો કરવા બેઠા). આપ
હમારા માલીક હાડ ચામડીના ધણી છો. આ લખાડીદાસનું ઠેકાણું
પાડો. એમ કહી રૂ ૫૦૦) ની નોંટ ખીસામાં મુકી દીધી.

કુટલદાસ—ભાઈ તમારા લખાડીદાસ માટે મેં સારી ગોઠવ-
ણી કરી છે. કે ગવરીનાથ મરી ગયા છે તેમની સ્ત્રી મળીને આડુ
દોડુ સમજાવી વળી ધમકાવી પેલા શંભુરામના ત્યાં કરેલો વીવાહ
તોડી પડાવી તમારા ઘેર વીવાહ કરવા નક્કી કરી આ દ્રાગણું શુદ્ધી
ર નું લગ્ન લેવડાવી તમને સુખ ખજાર કહેવા આવ્યો છું માટે
વધામણીની પાંચડી તો કુટલદાસને આપવી જોઈએ.

વીદુષક—સુકાં જુતીઆં નહીં ગમે કે શું.

કોકાભાઈ—પણ બાપા મારો લખાડીદાસ તો સાત વરસનો છે ને કંન્યા અગીઆર વરસની છે માટે એતો ગેરબ્યાજખી કહેવાય માટે ખીજે ક્યાંક કરો તો ઠીક.

વીદુષક—કુટેલદાસની દીકરીને લખાડીદાસ એ બેનું લગ્ન કરો. પણ અરે—ના બુલ્લો કુટેલદાસની દીકરીઓ તો સારે ઠેકાણે પરણાવશે કે જેતી છોડીઓતુ તોલ થઇ ભારોભાર રૂપ ઉપજશે. ને હું નાતમાં હેજી તો. કંન્યાઓનો ખખર ખુલ્લો શુકાવી કોમત ઉપજવું.

કુટેલદાસ—બેસો બેસો મારાભાઈ મોડી કંન્યા હશે તો કાલ બેડે પાણી લાવશે. ને છેકરાને મુછ આવશે કાંઈ કંન્યાને આવનાર નથી કાલ સહુ સારાંવાનાં થશે. પછી મારી મેહેનત વ્યર્થ કરવી હોય તો તમારી મરજી પણ પછી તમારી ધારણા બજા આવે તેનું બને લાગતુ નથી. અરે તમે મને પાંચડી આપવી પડે માટે આકુ બેસોછો પાંચડીના તો રૂ ૧૦૦) સો થઇ ચુક્યા.

કોકાભાઈ—(અરે મારા જેવા બાળલગ્ન કરે તે તો એક નામેસીની વાત છે. પણ આ અગેગનોના અંડાળચોકડી ન્યાં મુધી શુધરી નથી ત્યાં સુખી બાળલગ્નનો નાશ થશે નહીં.

ને હવે ના કહું છું તો ક્યાંક પતો લાગવા દેશે નહીં નહીં. હર-હર-હર. હે શીવ હવે આ ગરીબ કંગાળ માત સાચી અગી દ્રષ્ટી કર-)

(પ્રસીધપણે) બહે બાપા તમે ને કહું ને મારે સીર ચડાવું છું હવે પાંચડીના સો રૂપાઆ એટલામાં કોકાભાઈની સ્ત્રી કુધમાંતે

શીરો ને કોરૂ શાક તરી બાવી. તે કુટેલદાસનું પેટ કુટે તેટલા ત્રાસ કરી. અડદના અક્ષને વીધાય કરવા વિચાર કર્યો.

કુટેલદાસ—ખેસો હવે હું મરું છું. કોઈ જાતની અકળામણ રાખશો નહીં.

કોકાલાઈ—બન્ને બાપા દયા રાખજો. (જુદા પડ્યા)

કુટેલદાસ—(મનમાં) આનંદરામ અને સલુરામ એ બેજણા સેવકરામને ત્યાં ન્યાત થઈ ત્યારે મારા સાથે બેઠ્યા હતા. અને તેમના ઉપર મારા ખાનગી વેર છે. તેમાં તો તેઓને—ધર-જાર—લેણાં દેણાં, ખેતર જંગમાન વીગરેમાં બારે નુકસાન કરાવ્યું છે. પણ ન્યાત રીતથી પછાડવા જોઈએ—લાવ કંઈક યુક્તી શોધી કહાડી પ્રથમ તો તેમની પક્ષ કરનાર—સગાવહાલા—તથા કુટુંબીઓ સાથે અંદર અંદર વેર કરવું. બીજાઓને આડું દોડું સમજાવીશ. પણ ન્યાત રીતે પણ તેમને પછાડી નાંખવા એટલે હરેક પ્રકારે—નુકસાનીમાં આબ્યાથી ખલાસ થઈ જઈ શકું આવશે. વળી આ બી ન્યાતનાં ખાતાં મારે ઘેર સહુ મારા દેવાદાર અને તેઓ નહીં. મારે તેમને ગમે તેમ વધારે ખરાબ કરી મારા દેવાદાર બનાવવા જોઈએ. આ સાલ પંચતી પટલાઈમાં એક હજારની કોથળી મળી વળી આ બેના ચોકડામાં પણ પચીસ રૂપૈયા આપણી તીજનેરીમાં પડશે ચાલો આજને આજ ગોઠવણી કર.

કીતુરીશંકર—અરે ધરમાં કાણ છે, બાપામાહેજ છે કે—

કુટેલદાસ—હા. કાણ જોર દેવતા કીતુરીશંકર કે—

કીતુરીશંકર—હા. એતો હું તમારો બીજાક હું બાપા.

કુટેલદાસ—આવો ખેસો.

(૩૫)

ક્રીતુરીશંકર—હા બાપા તાજગીરીમાં તો ખરા. કાંઈ નવા જુની હું આડ દક્ષગાથી ચળમાતેના ત્યાં ગયો હતો તે આજ આગ્યો છું. કમર છોડી ઘેર બેસાંને ડોટલા કરવાનું કહી. આપને મલવા આર આગ્યો છું.

કુટેલદાસ—ગલુ સાર થયું પણ કહોની ગામડામાં કંઈ નવાજુની

ક્રીતુરીશંકર—ના બાપા-કસી નવાજુની નથી. જે જે ગામડે ગયા ત્યાં આપણી ન્યાતના સર્વે આપનું નામ સાંભળી કાંપી જાય છે. ને એમ કહે છે કે-કુટેલદાસ જેવો પરાક્રમી આપણી ન્યાતમાં પટલ થયો નથી ને ઘસે પણ નહી. વળી કેટલાક તો આપના કુટુંબ વીશે વર કુવારા કેઈ છે કે નહી. તેવી પુછપરછ કરવા હતા. બાપા વાહવાહ આપની કીર્તિ-આપ મોટા દાદા કેલાસ-વાસી શ્રી (ધર્મ ધન હરણ સંકર)ના કુળમાં શુ ખામી કહેવાય.

કુટેલદાસ—વાર તમે અમરગઢ ગયા હતા કે.

ક્રીતુરીશંકર—હા-બાપા ગયો હતો.

કુટેલદાસ—અમરગઢમાં લક્ષ્મીનારાયણના મંદીર પાસે આનંદી રોજમાં બુદ્ધીસાગર કરીને બ્રાહ્મણ આપણી ન્યાતનો છે. તેને ત્યાંથી દક્ષણામાંશું મલ્યુ. ને તેમને કેમ ચાલે છે.

ક્રીતુરીશંકર—બાપા મને ૩૫) દક્ષણાના મલ્યા. ને શેરે શેરે થીનાળી ૩૫ળા લાડુ બનાવી એ ચાર શાક, ભજીયાં બનાવી જમા-ક્યો ને વળી એક પાંચ રૂપૈઆંની પાઘડી પણ આપી. વાહ બુદ્ધી-સાગર ભઈની કણાણીને વાહ વાહ એમના ધરનો વીવેક પવિત્રતા ખરેખરીને ખર્ચ પણ જીમદુ કરેજે. આપનાથી પણ ચડીઆતું.

કુટેલદાસ—એ એ એ એશું બોલ્યા આ પેલો કાલ અત્યા

રતી બુધલો માર કરતાં મોટા કહેવાય (મનમાં હાય હાય શુ કરું મારીજ મુરખાઈ છે કારણ કે હું તથા મારો ભત્રીજા. ચોરશંકર આપા ન્યાતના માણસોની કમાણી ખર્ચ હમેશ જાતમીથી મેળવી જોને વધારો સંજગાય તેને આડું દોડું સમજવી ખર્ચ કરાવી દેતો। તે વળી અપજસ અપાવતો એટલે સર્વે ક્યાએલાજ રહેતા પણ આ બુધલાના તરફ નજર ન કરવાથી આજ મારી છાતીમાં ધવના ધખ ધખતા અંગારા નંખાઈ ચુક્યા. (પ્રસિધ્ધ) મહારાજ ભત્રા ન્યાતમાં કોઈતું સાઈ દેખાય તેવું હું ધમ્મુ છું મારી આંખે એવો સારો માણસ મુધરેલ દેખુ તો હું મુંઓ ગતી પહોંચું.

વિદુજક—ગતીતો ગર્થમાં પણ અવગતીતો ખરી.

ફીતુરીશંકર—બાપા આપતો દરીઆવ છે. પણ બુદ્ધી સાગર આપતા તુલ્ય આવવો જોઈએ નહીં. એટલામાં.

વળા બુદ્ધીસાગર પણ અભીમાનીપણુ રાખવા માંડે છે ને સાફ કહે છે કે—હું કુલદાસની બરોબરીનો છું.

બુગારીશંકર—બાપ. એ બાપા. મારો બાપો અહીં છે કે.

ફીતુરીશંકર—એ આ રહ્યો. તું કેમ આવ્યો બેટા.

બુગારીશંકર—લ્યો હેડો કન. ઘેર જાતો રાંધીને એસી રહી છે. ને મારો દેસ તે વ્યાં મુંઆ. ચારે ટલહેં. જીં ર્યાં મુંધી ખુણે પત્તાઈ રૂં.

ફીતુરીશંકર—ગધાડીના સાંને ર.

કુલદાસ—જોર જાઓ ખાઈને વેહેલા આવો તમાર કામ છે

ફીતુરીશંકર—હુકમ બાપા. રજા લજીહું.

(જાય છે) (એટલામાં)

વિકાલદાસ—બાપા ઘેર છો કે

કુટેલદાસ—હા બાપા આવો પણ જાઓ આજ એક ખાતગી વાત ચીત કરવાની છે માટે. હાજીબાઇ. દમાશંકર. અનીતીદાસ. ટંટાશંકર. જુઠાલાલ સર્વેને બોલાવી વેહેલો વેહેલો હોડ સુકલને મોકલી શું નો ખીજાઓને વહેમ પડશે કે કેમ ભેગા થતા હશે.

વિકાલદાસ—હા બાપા બોલાતી જટ આવું છું થોડી વાર માં. સર્વે ટોળીના માણસો (બાગેવાનો) ભેગા થઇ ગયા.

કુટેલદાસ—બાઇઓ સાંભળો. પેલા આનંદરાય તથા સંજુ-રામે આપણાં ઘરો શ્રી દરબારી છે માટે કીંમત લેવા. તથા. સર્વેનાં છીદ્ર ખુલ્લાં કરવા. અરજીઓ કરી છે તેવી ખબરનો કાગળ આ પણા પાદશાહના અમીરનો (ખતાવટી) આવેલો આ વાંચો અને વ-ળી ન્યાતમાં પણ. ગામે ગામ. આપણી કસુરોના કાગળ લખ્યા છે

હાજીબાઇ—હા ખરી વાત બાપાએ ખરૂં કહ્યું.

વિકાલદાસ—બાપા તમે કહો તેમ નેનો ઉપાય કરીએ.

કુટેલદાસ—આજ આ વાત યાદ રાખી ગામમાં બધાને જાહેર આડુ દોડુ સમજતી તેના સગા વહાલામાં તથા તેના કુટુંબમાં બધે વેર કરાવી દો અને પછી જુડુ પચ ધર્મશાળામાં ભરાવીએ.

ટંટાશંકર—જરોજર હમે જઈ બધે વેર કરાવી દમથુ અને આપનીપાસે જોરને મોકલીએ કેજટ પ અને કેહવડાંવા કે બધા ભેગા જાય

અનીતીદાસ—બહે ત્યારે હમે બધા વરહએ છીએ જોરને મોકલતે હમે ખાંધને તુરત આવીશું પણ હમને રડા રૂપેયાનીમ તા આખેત્રમાં પમાડએ જાય છે બધા જુદા પડના ધર્મશાળામાં બધા નાતના અ.જેઝાન મંડળી વાઝા તથા ખીજા હિસાબમાં નહીં જેઘાં

બાપી ભરાયા પણ કુટેલદાસ નહીં આવવાથી)

વિકાલદાસ—ગોર. શીતુરીશંકર જાઓ બાપાને બોલાવો.

હાજીભાઈ—હા ખરોખર.

શીતુરીશંકર—હા જાઉં છું. (કુટેલદાસને ત્યાં જઈ કહેકે)
બાપા પધારો બધા આવ્યા છે.

કુટેલદાસ—બધા આવ્યા હોય તો આ ગાદીતકીઓ લઈ જા
બધા પંચ વચ્ચે મારે માટે ગાદી તકીઓ નાખને બે ચાર જણા
ઉપરા ઉપરી બેલાવાં આવશે ત્યારે હું આવીશ.

શિતુરીશંકર—જહું સારું (પંચમાં આવી કહેકે આ ગાદી ત
કીઓ બાપા માટે લાવ્યો) છું તેવા વચ્ચે પાચરી તૈયાર કર્યો. ને કહે
કે બાપા હવડા પધારશે. (જહું વાર રાહ જોઈ બે ચાર તેડાં થઈ
પંચના પટેલ કુટેલદાસકાકા પધાર્યા ને કહેકે કેમ આટલું બધું મો
ડું કર્યું મેં તો ચતું હોયતો વેહેલાજ થઈયો.

ટંટાશંકર—બાપા હું તો ગોર મહારાજ આવ્યા કે તૂત આ
વ્યો છું.

હાજીભાઈ—હા. ખરોખર હું પણ વહેમોજ એ પ્રમાણે આવ્યો છું.

વિકાલદાસ—ગોર સામાટે મોડા ગામમાં કહેવા ગયા હતા.
ગોર ધોતીમાં લેવા વખતે પગ ઘટ ઉપડે છે. ને અત્યારે કેમ બં
ધ થઈ જાય છે.

કગાશંકર—ગોરને મરમી લણી ચડી ગઈ છે.

અનાંતીદાસ—ભાઈઓ ગોરને રકમ બહુ આપવી પડે છે વખતે
દાઈ ગરીબ મરણુ હોય તે શી રીતે પુર પાડે માટે રકમ ઓછી
થઈ જોઈએ હારણ આપણે વસ્તારી થયા.

હાજી—હા. બરોબર

અમ્રતલાલ—અરે તમે પ્રથમજ ગુરની પુળ સર કીધી સું અમમાં કામ કરોછો. સહન નહીં થયાથી કહેવું પડેછે કે જે ગુરની પુળ કરવા યોગ તેમજ સારૂ જ્ઞાન તથા ધર્મ પદે લેવા જોઈ એવા ગુર પાસે તમે ટાંપી આતોં ધણે કરાવોછો ને પાછા તેના પેટ ઉપર પાટુ (લાત) મારવા તૈયાર થાઓ છો.

વિદુસક—મારા બેટા. ચંડલચેકડીના મેંબર જુઓને અ-
ભ્યા ગેર શીતુરીઆ તું તરા બાપા કુટેલદાસને નવાં નવાં નવાં શીતુ-
રની આડીઓ કરતો પણુ આ કર્મશાળામાં પહેલુ તારજ કર્મ ફળી
વલશે કે શું

કેશવલાલ—અરે આગેવાન મુરખીઓ ગેરની વાત રહેવા
કમ. બીજુ કામ જે હોય તે કરમાવોને.

વીકાલદાસ—એસએસ તું સું જણેલ્યા અમ્રતલાલ તુંને કે-
વલાલ કાલ અત્યારના તમને કાણે બોલવાનું કહ્યું હતું. એક કોરે
બેસી રહે તને બોલવાનો અધીકાર નથી.

લાલશંકર { કેમ વીકાલદાસ બાઈ શું બોલ્યા બોલવાનો
હયાશંકર { અધીકાર તેઓને નથી કે શું.

વિકાલદાસ—હા એકોરો શા મોટે બોલે. તેણે કાંઈ સારાં
ચોખરાં કર્યા છે. સાત પેઢીમાં ન્યાતતો તેડી નથી ને શા માટે બકે છે.

વિદુસક—બાઈઓ કાઈને બોલવા અધીકાર નહીં હોયતો
વીકાલદાસને કુટેલદાસની ટોળીનેજ બોલવાનો ધીકાર છે. માટે તે
બોલશે જતો.

લાલશંકર { કેમ કુટેલદાસ કાકા, સાંભળો છો આ વિકાલદાસ
હયાશંકર { બાઈ શું કહેછે.

કુટેલદાસ—ખર કહેછે શું ખોટું કહેછે ધીમનાં કુલાં બાપયાં
છે તે કહેજેજો તમે તેમ કરોને ન્યાત તેડા એટલે તમે કહેશો તે
ખર કહેવાયો.

વિદુસક—સાંભળ્યું માઠ કુટેલદાસે ન્યાત કયો ધન્ય છે એની
જનેતાને કે બાપું રત્ન જેની કુખે ઉપન થયું.

ટંટાશકર—બાપા એ વાંદરાં સામુ રું બાલોદો હવે હુકમ
કરોતી શું કામ કામદાજ કરવાનું છે

વિદુસક—તમારી વાંદરાંની ટોળીમાં એ મુજ લાવશકર દયાશ-
કર, કેશવદાસ અમતવાલને બોલવુંના બેમએ બોલનારનો. દયાશ-
કર અનીતીદાસ ટંટાશકર વુઝાવાઝ એજ કુટેલદાસને વિદ્યાદાસની
પંકતીમાં શેભે આ કાગડાંઓની ટોળીમાં બાપારા હંસ સોમતા નથી
પશુ સુ કરે.

કુટેલદાસ—માઠઓ સર્વે ભેગા થયા છેકે

વિદુસક—હા સર્વે માંકડાં આવ્યાં છે. હવે આપ મદારી સાહે-
બ રમત ચાલતી કરી મકેટોને ખેલાવો.

વિદ્યાજીદાસ—હા બાપા સર્વે આવ્યા છે.

હાજીભાઈ—હા બરોબર છે.

વિદુષક—વિદ્યાજીદાસ તમારા પીતાનું શું નામ.

વિદ્યાજીદાસ—મારા પીતાનું નામ તમારે શીદ પુછવું પડ્યું,
અને તમે કાણ છો કેમ આવ્યા છો.

વિદુષક—હુ સહેજ તમારા બાપનું નામ-મને ખબર નહીં
હોવાથી મનું મું છું-કેમ દેવાય એવું નથી કે શું.

વિદ્યાજીદાસ—મારા પીતાનું નામ ગીરધર લાલભાઈ

વિદુષક—આપને કેટલા પીતા છે.

વિકાળદાસ—ચેરે સાલા. પીતા એક હોય વળી કેટલાકે,
મતારે બધારે બાપ હશે.

ગિરુષક—બાપ જોમજો તેટલા કરવા એ તમારા ધરનોજ
ધર્મ હશે. હું પીતા સીવાય બીજા કોઈને તમારા માફક બાપા બાપ
કહી મેં ભરતો નથી.

વિકાળદાસ—નીચું ધાલી બેસી રહ્યા.

કુટલદાસ—અલ્યા ભાઈ સાંભળો. આહું કહું તે સાંભળો.
આ બધા કેમ બરાબા હો જે કામ કરવાનું હોય તે કરો.

વિકાળદાસ—બિડો ભાઈ, હાજીભાઈ, દગાશંકર, અનીતીદાસ,
ટંટાશંકર, જુહાલાલ, બિડો, એકાંતમાં જઈ વીચાર કરી આવીએ.
(અંકુશવ્યોકકીના આગેવાનો તમામ મળી એકાંતમાં જઈ ઠરાવ
નક્કી કરી આવ્યા.)

વિકાળદાસ—ભાઈ-ટંટાશંકર કહો અને પંચનો ચોપડો
મંજાવી દરતાવેજ કરી સર્વેની સહીઓ કરાવો.

હાજી--હા. ખરોખર.

ટંટાશંકર—(પંચનો ચોપડો લેઈ પ્રથમ કરેલા ગુપ્ત વીચાર
પ્રમાણે આનંદરામ તથા સંભુરામ પંચની રજી સીવાય પરજુયા-
નો મૂનો ઠરાવી દંડ પચાસ રૂપૈયા કર્યા ને નીચે તમામની સહી-
ઓ ઠરાવા માંડી એટલે

અમૃતલાલ—અરે જોર શીતુરીશંકરજી આ દરતાવેજ બધા
ભાઈઓને વાંચી સંભળાવો એટલે બધા વાકેબ થઈ સહીઓ કરે.

ટંટાશંકર—જાને લપોડ વંચાવનાર હું લખનાર ખોટો હો-
ઈશ કે શું જે મારે લખેલું પ્રાણું વંચાવી જોવું છે સહી ના કરીશ

તો તારી પણ દુદેશા સમજવી.

(મોઁ મોઁ બધા રાજ્ય થઈ ગયા ને ઊંધુ ધાતી એકપણી એ સરવે એ સહી કર્યા પછી—

વિક્રાળદાસ—આ આનંદરામ તથા સંજુરામના ધરતો દીવો દેવતા બંધકે બાઈ આગળથી હઠો વેરાઈ જાયો સાંજ પડી ગયા આવીછે

વિદુષક—હાયરે હાય પેલા જક્કીશંકર ઉપર તો વેર રાખી. તેમના કુટુંબમાં અમરચંદ્ર ત્યાં ચોરાસી થઈ ત્યારે મારમમારા કરાવી કુટેલદાસે જક્કીશંકરના વિરુદ્ધ પક્ષમાં બળી રાજ્યમાં ટટો ચલાવરાખ્યો તેમાં ગધેડે બેઠા જેવું થયું. વળી જક્કીશંકરને જમીનની બાબતમાં દસ વરસ સતાવ્યો પણ કવટે કુટેલદાસને ઊંધુ ધાતી ગધેડે બેઠા જેવું જયું. પણ બાઈ રાજ્યમાંથી તો સામાવાળા પક્ષવાળા હોય તો પણ કોઈક વરસે ધનસાદ તો ખરોજ મળે પણ આ માંકડાંની અધર્મી ચંડાળચોક્કડીમાં ધનસાદ ને જીંદર—ન્યાયને તોળવું. સત્યને સસલાં બક્ષ કરી ગયાં તો પછી શા દામતું પણ સત્ય ત્યાં જય, અસત્ય ત્યાં ક્ષય. હજારે દહાડે થયા શીવાય રહેવાનું નથી.

(કર્મશાળામાંથી પક્ષ બરાએલી જુદા પડ્યા સૌ સૌને ઘેર)

(રસ્તામાં)

અમ્રતલાલ—અરે કેસવલાલ, આ કુટેલદાસે તો આપણી ખવીત ન્યાતમાં કંન્યાવીકય, સાટાં, દેવપુદ્ધીઓ, ધર્મદાની રકમ હરજી કરવી નવીગરે તમામ અધર્મ ચાલતા કર્યા ને તે અધર્મ વધ્યાં જાય છે માટે હવે તો કંઈક ઇલાજ લેવો.

કેસવલાલ—બાઈ. આપણી ન્યાતનાં આઠ મોટાં થઈ છે. તે આઠમાંથી અડકે કુતરો કુટેલદાસે પાળી શીકાર ખીલાવે છે એટલે

આઠે દીશાએ કુતો મળ્યાં કરે છે. શું કરીએ.

લાલશકર—અદ્યા, આપણા મદાદે, ધર્મશાળા, મંદીર, વાલ્ય, હાડો એ મળી ઘણાક પૈસા તેના પાસે છે તે કાંઈ સંભાળતુંજ નથી.

દયાશંકર—મારા પાછળ ખીજી વાતો ક્યાં કરો છો. આપણી ન્યાતનાજ કેટલા રૂપૈયા કેટલાંક વરમથી તેના ઘેર છે. કાંઈ પુછતુંજ નથી. આપણે શું કરીએ.

સેવકરામ—માઈ સહુ રામ રામ કરો. ઇશ્વર જે કરે તે સાચું કરે. અધર્મનો ઘડો જંગ દશે માટે જલ્દી વ્યવસ્થા કર્યા શી-વાય બરાય નહીં. અને જ્યાં બરાયો લરે પુટયા વાતો રહેશે નહીં.

અમૃતલાલ—હીડો, હીડો, પેસો કુકેત્રદાસ આવે છે દેવશે તો કહેશે કે. કાંઈ વિચાર કર્યો કે શું. વળી વહેમ રાખી આપણાં મુળ કાઢતા પ્રયત્ન કરશે—

વિદુષક—અરે આગળ પાછળ વાતો કરી ખીડોછો ત્યારે કા-પડાં પહેરોને.

કેસવલાલ—આવજો કુતો હવે ઘેર જાઉં છું. ઇશ્વર આ-પણી ન્યાતની ચઢતી કળા કરો.

અમૃતલાલ—બાઈ ઇશ્વરનેજ આ દુષ્ટ ટોળીએ કેટલાં વ-રમથી ત્યાગી ઓચવ બંધ કરાવ્યા છે. કેસવલાલ હોય જેવું ખીજ રૂપે તેવું કશું પામે. (રમ્મ મ.ગુછું)

(સૌ સૌના ઘેર ગયા.)

વળી ઊઠીચ્ય સદ્બોધ પુસ્તકમાં પ્રહલાદ કવિ જણાવે છે કે—

સચૈઆ એકત્રીસા હમ લાવણીની.

હલેસ કનાવે ડેજણુ કપરો, કુમંપ કરવા તે કમળત;
 સુમંપયા છટકી દૂરે છેટે, નીચ જમાડી નાંખે નાત;
 હોત્રાહને ડેળ દેખડી, અણહીતનો કરનો ઉપચાર,
 કોષ કરી પ્રહલાદ કવિ કહે, ધિક ધિક દો તેને ધિકાર. કો. ૧

નીચ કુનીતી વધી નાતમાં, તે દેખી દીલગીર દીવ થાય,
 કતલ કુધારા કરવા કરણુ, બની સ્થાપન થઈ બહા સભાય,
 ઉદિચ્યો હિતના અર્થ ઉપાસીક ને નંદે દો નર કે નાર. કો. ૨

ધર કહે કો ગરીબજનોનું, રંક ઉપરીયાં રાખી રોષ,
 જોખી જોળા ફેંકી ગપ્પના, દે દુર્બલસું મીથ્યા દોષ,
 જાત જથાનું જોર જણાવી, મરતાને મારે જાહુ માર. કો. ૩

કન્યાવિકલ કરે કુકર્મી, કંછક કરાવે પરની પાસ,
 બઠ પડી બડવો તે જાણવો, મુખપર મુછ નથી છે ધાસ,
 મુત્રી વેચીને પેઠ પોખતો, પાતેરનો પાડયો વેપાર. કો. ૪

ગૌરી રૂપ ગૌમાતા ગણીએ માન્ય મોક્ષનું તે છે મુજ
 દુષ-દહી માંખણુ પ્રત જોનું આધ સર્વમાં છે અનુ કલ
 ખમે પુછેલી પામીએ તે વેચ્યાનો કરે વિચાર. કો. ૫

ફાક ફટાણાં ગાય ગોરીઓ વિવાહમાં બની વીધયાતુર
 સાજતજને લવે લવરી શુ પુરોષોને પ્રગટે શૂર
 તાત ભાત વર કોષ ન વારે ખરોત લાવી દીલમાં ખાર. કો. ૬

અણુમમળુ કે પુરુષ મટાલા માપ મર્યાદા ખોળા માંન
 રાંડો તેની કુદે રખડતી હાંચ વિણુતા રાનો રાન
 જાણે હશે તે મુકે બટકની છેક પડી સમજાણમાં સાર કો. ૭
 નાત વિષે કે નામદાર થઈ અદલ નવ તોલે ઇનસાફ
 ગરીબો તો ગરબન ઘણે મસ્ત નરતેને કરો માફ
 શરે પૂરે પક્ષપાતમાં કીક સેડીઓ પડે દાર કો. ૮
 તાર પૂતળે ત્રણ રૂબાઈ માત ખીતના મેલ સ્વરૂપ
 તે ગાળકને આપ ગિઆટે અધ અવિદ્યા નાંખે કુપ
 બપ આપી નિદ્યા ન બાણવી ઝંજ પિતા મુરખ શીરદાર કો. ૯
 હય કુળમાં વળી અવતરી નીચ કુળમાં માને નેહ
 જાણે પની જાણના રાજો દુષ્ટ ગળીમાં બોલે દેહ
 વહી ગાયકો વ્યસન કરી કાઠ મધપાન અણખપનો અહાર કો. ૧૦
 માતી વિષે ધરડ એઃ મળીને નેક રૂપાળો ચલાવે ન્યાય
 પ્રતજાંધ પાળે સૌ પ્રીતે ઠોઠ તે માંહી વીરોધી થાય
 તાણીમતને તોડે કાયદો તડપાડી સામે થાય ત્યાર કો. ૧૧
 દુડ મસ્તી કેકરે આદમી જગર જથાનુ જથાવે જોર
 વિના વાંક વનીતાને વળગે ગેમી રીસને ધરતો ધોર
 ખુટે ખાનીયાં જ્યારે ખળને નીચવરે જમ પીછતાર કો. ૧૨
 પુરણે જ્યારે પુરુષ પ્રેમદા ખરી નજર તે માંહી ખુપી
 વેદ વન્હી શુભ ક્ષત્રી સામે સ્વશુર જમાઈને તે સાંપી
 પછી રાંડને મુકે રખડતી અરે હવે કેનો આધાર કો. ૧૩
 માતી વિષે ગંભીર જાણીને ડાહ્યાબાઈને સોંપ્યો દ્રવ્ય
 અવેજ નાતનો હોષયા કરીયા સેદમાં ગયા ઘેલાબાઈ સર્વ

પંચતણા પૈસોજ પચાવી કુડો ચલવે જે કારભાર કો. ૧૪
 છે રવ.ધીન આ સ્ત્રીજ છા પદ પ્રપ્ત બારણે જઈ બટમાય
 જેમ (૧) શુક સરી નાને ઢોડી ચાચ બોળા ૨) ઘટમાં ચાહ
 તેમ પુરુષ તેવો તે સમજવો પરબુવતી સંગ ખેલેજનર કો. ૧૫
 માખી પચારો પંચો પેખી દઝીનરે લેવા તે દામ
 જિય કુળને જિયુ મુકી કરતાકો ચોરીનુ દામ
 તે કરતા કોળી શું કુડા લાગે નહી કુળવંતે લગાર કો. ૧૬
 જુડી જેજન કરે પ્રતિજ્ઞા પાપ કર્મ ની ભરતો પેટ
 બળાઓ થઈ પરનુંજ નિગડે ફીક લડે કોરીમાં ટેક
 દેવ ધર્મના સોગન આઈને મિથ્યા વતો મુખ જેવાર કો. ૧૭
 વય પ્રથમે વિદ્યા ન વિચારી જર ગોશ્ન ન જમાઓ જેહ
 વય ત્રીજી કારતી ન વાચારી મિથ્યા જન્મ ગુમાવ્યો તેહ
 શુ કયશે કવીજન તુજ કારતી વય ચોથીના કોક વિચાર કો. ૧૮
 આહાણુ થઈ શુભ વેદન બણીયા ધરથી ન પાળે ધરનો ધર્મ
 મુખ આચરણુ કદ્યો ન ચાખ્યો સધ્યાનીક આદે વટ કર્મ
 જમવા મહેતો કાંઈન જેમજે અજગરની પેટે કરે અહાર કો. ૧૯
 ધરથી ધીકારે સૌ લેને સમજાય લંછ સુધને તે આપ
 શુભ પોતાની નજરે બાળી શીરથી ટાળે નખળી છાપ
 હવે કદી તે કામ કરો નહી સમજો સૌજન શુખનોસાર કો. ૨૦
 નથી કોની મેં નીંદા કીધા જેહ જથારથ લખીયો જોગ
 સાકર સારી લાજે સરવને ખરખાસે તો મળસે જોગ
 પાંચે પડી પ્રહલાદ કવી કહે સુણો વિનીતી વારમવાર કો. ૨૧

સમાપ્ત.

જોડેર ખખાર.

સ્થાને વિનંતી કરવાની કે મારે ત્યાં નીચે મુ
તદન વનસ્પતીની ખનાવેલી તાજી અને તાઢા
ખપનાર તૈયાર મલે છે.

પુસ્તીની ગોળીઓ ૪૦ ની ડબ્બી ૧ નો ૩ ૧-૦-૦
ગંધ વાયુની ગોળીઓ જેથી દસ્ત સાફ નીવતીત
તે થાય, ભુખ સારી લાગે. ગોળી. ૬૪ નો ૩ ૧)
મેહ. ગમે તેવો જીતો. નવો. તોલા ૧૦ નો ૩. ૧)
ધરસ. ખાંશીની દવા. ગોળી ૪૦ ની ડબ્બી ૧ નો ૩ ૧)
રીતે ઉપર મુજબ તથા ખીજ કેટલીક જાતની દવાઓ
' મેન જીડું'.

લી. શેવક

શોભારામ હિંમતરામ જોશી

રાયગઢ તામે ઇડર પાસે મોડસા.

